

הנהר. שם פעל גם הרב מקרמנצ'וג, הרב ר' אברהם יצחק ברמן, שבסוף ימיו עלה לירושלים.

באותו זמן קיים כ"ק אדמו"ר מליובאביץ', רבי יוסף-יצחק שניאורסון, פעולה ענפה מאוד. הוא פתח ישיבה בנעוול ובמקומות אחרים ועמד בקשרים עם ד"ר יוסף רוזין, בא כוח ה"גיוינט" ברוסיה. בימים ההם היה ה"גיוינט" כשר בתכלית ברוסיה הסוביטית, באשר הוא הזרים מיליוני דולרים לשם התישבות יהודית בבירוביג'אן. ולכן העלימו השלטונות עין מקשרי ה"גיוינט" עם יהודים אזרחי רוסיה. כנראה, קיבל הרבי מלובאביץ' כספים מד"ר רוזין. הרבי ראה את עצמו כפטרונם של כל יהודי רוסיה, בין חסידים ובין מתנגדים. הוא היה אומר: "בימינו קיימים יהודים כשרים ויהודים שאינם כשרים, וכל העוסק בתורה צריך לעזור לו". ואמנם נסע אליו פעם רבי יהושע הורודנר, לפטרוגראד, להשיג דרכו כספים כלשהם להחזקת הישיבה שלו, אף על פי שמינסק היתה עיר של מתנגדים ברובה. גם רבה של מוסקבה, הרב ר' יעקב קלמס ז"ל, היה כנראה מקבל כספים מאת ה"גיוינט", ותומך ברבנים שנאלצו להתפטר ממשרתם ולעזוב את קהילותיהם, וחינו חיידחק במוסקבה, (הרב קלמס עלה לארץ והיה חבר בית-הדין הגדול של הרבנות הראשית).

על מה התקיימו? בשעתו כבר בטל היה מנהג של אכילת "ימים" אצל בעלי-בתים, פרט לחגים ולשבתות, כאשר כל בעל-בית התכבד בכבוד בן-ישיבה הסמוך על שולחנו. התקינו לנו מסעדה ברחוב טורגובאיה בביתו של ר' פנחס רזניק, אביו של ר' משה רזניק, בעל חנות-רהיטים, שהיה אחד הפעילים למען הישיבה במינסק. אכלנו שם צהרים, התלמידים שמחוץ לעיר, בשתי משמרות ילידי העיר מינסק אכלו בבתי-הספר. ארוחת בוקר היו מכינים לנו בבית-הכנסת של ר' איסר, והיא כללה: תה, לחם, חמאה וריבה. והיה זה דבר נכבד בתנאי הימים ההם. פרובלימתית היתה ארוחת הערב, כשכל אחד נאלץ לטפל בה בעצמו. שאלת הדיור נפתרה בקלות. בימים ההם פורסם החוק על מיכסה של מטרים מעוקבים לכל נפש בדירה. האנשים חששו שיכניסו להם לדירותיהם שכנים בלתי רצויים, רשמו איפוא בחורי-ישיבה כדיירים בבתיהם ושיכנו אותם, ועל-ידי כך נפטרו מהפקעת דירותיהם. אני מצאתי לי דירה אצל משפחת קליבנסקי, שותף לבית-מסחר לסיגריות, שעדיין פעל באותו זמן, שהרי היה זה בתקופת הנא"פ. קיבלתי חדר יפה מרוהט. כשהייתי חוזר מהישיבה היתה סבתא מכינה לי כוס תה